КҮНӘШЛИ КҮНЛӘР

Бизи зәфәрдән зәфәрә, сәадәтдән сәадәтә апаран Бөйүк Октябр сосиалист ингилабынын гырхынчы илдөнүмүнү бүтүн Совет халглары кими Азәрбайчан халгы да түкәнмәз севинч вә фәрәһ һиссилә, әмәк харүгәләрилә гаршылайыр. Гәтиййәтлә дейә биләрәм ки, ер үзүндә һәят башландыгы күндән бу күнә гәдәр бәшәриййәтин инкишафына бу дәрәчәдә гүввәтли тәкан верән шәрафәтли бир ингилаб олмамышдыр. Бу бөйүк байрамын кәлишини мән һәмишә севинч вә ифтихар һиссилә гаршылайырам. Чүнки, бу ингилаб мәним халгыма һәддиндән артыг чох шей вермишдир. Бу, күн кими айдын бир һәгигәтдир.

Октябр ингилабы Азәрбайчан халгынын һәятында ени бир дөврүн башлангычы демәкдир. Бу бөйүк ингилабын күчү илә Азәрбайчан халгы азадлыг байрагыны йүксәкләрә учалдараг, чаризмин ганлы тәзйигиндән, ерли истисмарчыларын зүлмүндән һәмишәлик азад олду. Бу күн Азәрбайчан ССРИ-нин ән ирәлидә кедән, күндән-күнә чичәкләнән республикаларындан биринә чеврилмишдир. Халгымыз өз Вәтәнинин саһиби олмушдур. Совет һакимиййәти илләриндә Азәрбайчан күчлү сәнае, коллектив кәнд тәсәррүфаты өлкәси кими инкишаф этмиш, йүксәк мәдәниййәтә малик бир республика кими йүксәлмишдир.

Ингилабын һәлә илк илләриндә, тә'лим вә тәһсилин мәчбури э'лан эдилдийи дөврдә бир-биринин далынча кечирилән мәдәни тәдбирләри һеч заман унутмарам. О заман бөйүк бир ишә башлангыч, чанлы, эһтирасла ярадычылыг дөврү иди. Һәрә өз бачарыгыны көстәрир, күчү чатдыгы гәдәр чалышырды. Ени мәктәбләр ачылыр, али мәктәбләр, мүәллим курслары тәшкил олунур, ени-ени гәзет вә журналлар нәшр эдилир, китабханалар, гираәтханалар тә'сис олунур, бир сөзлә ени бир аләм гурулурду. Көһнә бир мүәллим үчүн бундан бөйүк севинч вә бәхтиярлыг ола билмәзди. Арзуладыгым күнләр етиширди. Одур ки, мән дә өз мүәллим йолдашларымла бирликдә руһ йүксәклийилә ишә сарылдым. Һәмин илләрдә язычылыгдан чох педагожи ишлә мәшгул олмагы даһа мүнасиб билдим. Чүнки мән ени сагламнәслин етишмәсини һәмишә мүһүм бир мәсәлә һесаб этмишәм вә өз фәалиййәтимдә буна хүсуси диггәт етирмишәм. Һәлә 1914-чү илдә яздыгым «Фидан» адлы шеирдә кәнч нәслин кәләчәйинә үмидими ашагыдакы мисраларда белә ифадә этмишдим:

Бу фиданлар уча саглам агач олар бир заман,
Көлкәсиндә бир чох инсан өмр сүрәр асудә.
Фыртынадан, туфанлардан сән булары эсиркә,
Эй һәггин сарсылмаз әли, сән эй тарих, эй заман!
Ирәлидә инан ки, бир чәннәт гәдәр чаһан вар,
Сабаһ күнәш орда догар, сәадәт орда парлар.

Белә бир аләм һәгигәтән яранды. Мән өз зәһмәтимин бәһрәләрини илдән-илә көрмәйә башладым.

Азәрбайчанда мәдәни ингилаб саһәсиндәки бүтүн тәдбирләр Коммунист партиясынын, Совет һөкумәтинин рәһбәрлийи вә гайгысы нәтичәсиндә еринә етирилирди. Ядымдадыр, о заман Азәрбайчан ССР Халг Комиссарлары Шурасынын сәдри олан Нәриман Нәриманов мәни янына чагырды, дәрсликләр, програмлар язмагы, тәдрис ишләрилә чидди мәшгул олмагы тапшырды. Мән онун симасында ән типик дөвләт хадиминин, гайгыкеш вәтәнпәрвәрин, намуслу бир инсанын ән көзәл нүмунәсини көрдүм.

Артыг бу күн мәдәниййәтин мүхтәлиф саһәләриндә чалышан элә зәхмәтли бир орду яраныб ки, онун гүввәсилә дагы даг үстә гоймаг олар.

Ингилабдан сонра Азәрбайчанда яранан бөйүк мәдәни дөнүшүн мә'насыны дәрк этмәк үчүн чох йох, бир әср архая нәзәр салмаг кифайәтдир. Бу әсрин сон әлли или мәним көзүмүн гаршысында олмушдур. Мән һеч бир заман мәктәбләримиздә ана дилинин тәһгир эдән ганунлары вә бу ганунларын мәдәниййәтимизә вурдугу зәрбәләри яддан чыхара билмәрәм. Ингилабдан әввәл «реални» адланан мәктәбләрдә вә кимназиялрда охуян шакирдләримиз өз ана дилләрини анчаг алтынчы саатда, өзү дә гейри-мәчбури шәкилдә өйрәнирдиләр. Дәрсликләр чап этмәк чох чәтин бир мәсәлә олмушду. Көркәмли әдәбиййатшүнас Ф. Көчәрли ингилабдан чох әввәл яздыгы дөрд чилдлик «Азәрбайчан әдәбиййаты тарихи материаллары» китабыны бүтүн сә'йләринә бахмаяраг, чап этдирә билмәди. Ингилабчы шаир М. Ә. Сабирин «Һоп-һопнамә» китабы эиялылардан ианә топландыгдан сонра анчаг бөйүк чәтинликлә нәшр олунду. Мәним «Күләзар» дәрслийим 1909-чу илдә язылдыгы һалда, хейли маниәләрдән сонра 1912-чи илдә чап олунду.

Азәрбайчан халгы гәдим, истe'дадлы бир халгдыр. Лакин әсрләр бою о, тарихи шәраитин нәтичәси олараг өзүнүн бир чох көзәл, нәчиб хүсусиййәтләринин мейдана чыхармага имкан тапмамышды. Элә сон әсрин әввәлләринә гәдәр бу вәзиййәт давам этмәкдә иди. Мәсәлән, XX әсрин ән бөйүк шаири Сабирлә мән илк дәфә онун сабун дүканынын габагында таныш олмушдум. Бу о демәк дейилди ки, халг ону севмирди, ону мадди чәһәтдән тә'мин эдә билмирди. Әлбәттә, йох! Анчаг халгымыз о заман онун бөйүк хидмәтләринин лазымынча гиймәтләндирмәк имканына малик дейилди. Яхуд, ингилаби-демократик «Молла Нәсрәддин» журналынын редактору Ч. Мәммәдгулузадә илләрлә тә'гиб олунур, тәһдид вә һүчумлара мә'руз галырды. Әсрин көркәмли шаири М. Һадинин истибдадын дәһшәтләри сәфил бир һала салмышды. Бунлара бәнзәр онларла, йүзләрлә мисал кәтирмәк олар.

Инди исә, Октябрын ал шәфәгләри алтында халгымыз бөйүк харүгәләр ярадыр, гуран, ярадан инсана тарихдә көрүнмәйән бир эһтирам көстәрилир. Бу күн артыг әмәкчи инсана, онун хидмәтләринә гиймәт гоймаг үчүн кениш имканлар ярадылмышдыр. Бу, Совет дөвләтинин, Коммунист партиясынын бир чох башга халглары кими, Азәрбайчан халгына да бәхш этдийи ән бөйүк не'мәтләрдән бирдир. Өз кечмишини, тарихи сималарыны, мүасир хадимләрини,—бир сөзлә халгын тарихиндә һәмишә мүсбәт рол ойнамыш инсанлары гиймәтләндирмәйи бачармаян халг мөһкәм аддымларла ирәли кедә билмәз!

Бу күн мән гоча бир мүәллим вә язычы кими халгыма бөйүк һәвәс вә эшг илә хидмәт эдир, республикамызын мүвәффәгиййәтләриндән гүввәт вә илһам алараг чалышырам. Халгын һәмишә ирәли кедән зәкасыны, онун әмәйинин сайсыз-һесабсыз бәһрәләрини көрүб яшамаг нә бөйүк бәхтиярлыг имиш!

Абдулла ШАИГ.